

TYÖELÄMÄ- JA TASA- ARVOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 2/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työturvallisuuslain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 12 päivänä helmikuuta 2013 lähettänyt työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi työturvallisuuslain muuttamisesta (HE 201/2012 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Jan Hjelt, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Antti Janas, sosiaali- ja terveysministeriö

- lakimies Marita Lepistö, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- tiimipäällikkö Mikael Sallinen, Työterveyslaitos
- johtaja Maria Löfgren, Akava ry
- asiantuntija, varatuomari Katja Leppänen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- työympäristöasiantuntija Anne Mironen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- 1. varatyösuojeluvaltuutettu Kati Puhakka, HOK-Elanto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Mehiläinen Oy
- Suomen Kaupan Liitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työturvallisuuslain työn vaarojen selvittämistä ja arviointia koskevaa pykälää. Lakia täsmennettäisiin siten, että työajat nimenomaisesti mainittaisiin yhtenä seikkana, josta aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät työnantajan on selvitettävä ja arvioitava. Esityksen tavoitteena on, että työajoista johtuviin haitta- ja vaaratekijöihin kiinnitettäisiin

vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa nykyistä enemmän huomiota. Esityksen taustalla on työmarkkinoiden keskusjärjestöjen raamisopimus Suomen kilpailukyvyyn ja työllisyyden turvaamisesta. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi kahta viittaussäännöstä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Esitys perustuu työmarkkinoiden keskusjärjestöjen syksyllä 2011 tekemään raamisopimukseen, jossa esitettiin työsuojelulainsäädäntöä täsmennettävän siten, että työaikojen kuormitustekijät ja niiden vaikutus työntekijän työkykyyn ja työssä jaksamiseen selvitetään etukäteen.

Työturvallisuuslain 10 §:n mukaan työnantajan on selvítettävä työstä, työtilasta ja muusta työympäristöstä sekä työolosuhteista työntekijälle mahdollisesti aiheutuvat haitat ja vaarat sekä arvioitava niiden vaikutusta työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle. Esityksessä ehdotetaan, että jatkossa tässä riskiarvioinnissa otetaan huomioon myös työajat. Työajat tulee ymmärtää laajasti, jolloin työ- ja lepoaikoihin liittyvien seikkojen lisäksi otetaan huomioon työntekijän tosiasiallinen työhön sidottuna oleva aika.

Valiokunta pitää työaikoihin liittyvien haittojen ja vaarojen selvittämistä ja arviointia sekä siihen liittyvää työaikakuormituksen vähentämistä erittäin tärkeinä ja tarpeellisina keinoina työterveyden ja -turvallisuuden parantamisessa. Valiokunta huomauttaa, että huonosta työaikojen hallinnasta aiheutuvat terveydelliset haitat ja tapaturmat muodostavat väestötasolla merkittävän kustannusten lisän ja pahimmassa tapauksessa ennaikaisia eläköitymisiä. Ottamalla entistä paremmin huomioon työajoista johtuva kuormittuminen voidaan vähentää sairauspoissaoloja ja tapaturmia sekä edistää työntekijän työssä jaksamista läpi työuran.

Työaikakuormitus

Työn tekemisen tavat ovat muuttuneet merkittävästi kahden viimeisen vuosikymmenen aikana, ja yhä useammat työntekijät altistuvat poik-

keaville työajoille. Työtä tehdään epäsäännöllisinä työaikoina, ja viikonloppu-, ilta- ja yötyöiden määrä on kasvanut. Erityisesti asiantuntija-tehtävissä uusi teknologia mahdollistaa sen, että työn tekeminen ei ole sidoksissa yhteen paikkaan, vaan työtä voi tehdä kotona, työmatkoilla ja mihin vuorokauden aikaan tahansa. Työnantaja saattaaakin edellyttää työntekijältä jatkuvaa tavoitettavissa oloa. Ns. harmaan ylityön tekeminen on yleistynyt, kun normaalin työajan ulkopuolella tehtävää työtä ei kirjata ja työajan seuranta on puutteellista tai sitä ei ole ollenkaan.

Työelämän muutos on lisännyt työhön sidoksissa olon kokonaisaikaa. Tämä aiheuttaa kuormittumista, jonka seuraukset ovat tutkitusti haitallisia. Tapaturmariski kasvaa, muistihäiriöt ja unihäiriöt lisääntyvät. Työn tuottavuus laskee, ja luova ote katoaa. Ääritapauksessa pitkään jatkuvasta työaikakuormituksesta on seurauksena työkyvyn menetys ja sitä seuraava ennaikainen eläköityminen. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että tosiasiallinen työhön sidoksissa olo huomioidaan työaikojen riskikartoituksessa ja että sen aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia työntekijän työkykyyn vähennetään tehokkaasti.

Työaikaratkaisut

Myös vuorotyö aiheuttaa terveyshaittoja, kuten väsymystä ja unihäiriöitä, sekä lisää nykykäsityksen mukaan riskiä sairastua moniin eri sairauksiin, kuten syöpään ja sydän- ja verisuonisairauksiin. Työtapaturmien ja onnettomuuksien riski kasvaa. Työntekijän vireys ja suoriutumisen heikkenevät erityisesti aikaisten aamu- ja yövuorojen aikana ja tilanteissa, joissa ei ole ollut mahdollisuutta riittävään lepoon esimerkiksi sijastamisesta johtuvien tuplakuorojen vuoksi ennen seuraavaa työvuoroa. Palautumista edistävät tai sitä haittaavat tekijät ovat kuormittumisen kannalta siten yhtä merkittäviä kuin itse työvuoron tai työviikon pituus.

Tutkimusten mukaan hyvillä työaikaratkaisulla voidaan merkittävästi parantaa ja turvata työntekijöiden terveyttä ja työturvallisuutta ja vähentää riskejä. Työntekijöiden vaikutusmah-

dollisuudella työaikoihin on todettu olevan yhteys parempana koettuun terveydentilaan ja vähäisempiin sairauspoissaoloihin. Stressioireita on selvästi vähemmän silloin, kun on yksilöllisen jouston mahdollisuus ja työaikoihin voi itse vaikuttaa.

Työterveyslaitos on kehittänyt työaikatarkkaisuja ja työajoista johtuvien haitta- ja vaaratekijöiden arviointia varten sekä yrityksille että julkisille sektorille soveltuvia menetelmiä, jotka ovat työpaikoilla vapaasti hyödynnettävissä. Onnistuneita ja hyviksi todettuja henkilökohdasta jaksamista edistäviä työaikatarkkaisuja ovat mm. julkisissa organisaatioissa käytössä olevat vuoroergonomia- ja työaika-autonomiatoimintamallit, palvelusektorin työaikapankit ja teollisuuden piirissä kiertävät vuorojärjestelmät. Valiokunta pitää tärkeänä, että hyviä työaikatarkkaisuja ja malleja otetaan työpaikoilla laajasti käyttöön.

Yksilölliset ratkaisut

Työaikojen vaikutukset terveyteen ovat hyvin yksilöllisiä ja vaihtelevat elämäntilanteen mukaan, minkä vuoksi työajoista aiheutuvia haittoja tulee ehkäistä myös yksilöllisillä ratkaisuilla. Yksittäisen työntekijän kohdalla tämä saattaa edellyttää työajan lyhentämistä, sen sijoittamista sopivampaan ajankohtaan tai työn keventämistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että yksilöllisten ratkaisujen löytämiseksi ja toisaalta työntekijöiden tasapuolisen ja yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi työpaikalla pyritään yhdessä sovittaviin pelisääntöihin niin, että yksittäisen työntekijän työajoista ja niiden järjestelyistä ei aiheudu ristiriitoja eikä ylimääräistä kuormitusta.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 20 päivänä maaliskuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tarja Filatov /sd	Kristiina Salonen /sd
vpj.	Anne-Mari Virolainen /kok	Arto Satonen /kok
jäs.	Anna Kontula /vas	Mikko Savola /kesk
	Lea Mäkipää /ps (osittain)	Eero Suutari /kok
	Merja Mäkisalo-Ropponen /sd	Katja Taimela /sd
	Elisabeth Naclér /r	Jani Toivola /vihr
	Annika Saarikko /kesk	Maria Tolppanen /ps (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

neuvotteleva virkamies Marjaana Kinnunen.